

рибогосподарському відношенні країн світу.

Література

1. Гринжевський М.В. Інтенсифікація виробництва продукції аквакультури у внутрішніх водоймах України. – К.: Світ, 2000. – 188 с.
2. Муратов А.П. Развитие рыбного хозяйства на внутренних водоемах // Роль водних ресурсів в житті країни. – М.: Наука, 1987. – С. 71–76.
3. Козий С.А., Кульбида М.П. Прогнозна оцінка розвитку рибного господарства комплексу приморського регіону (на прикладі Одеської області) / Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – О.: Фенікс, 2004. – 70 с.

УДК 338.439

Н.П. Чорна

Тернопільський національний економічний університет

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Харчова промисловість і переробка сільськогосподарської продукції – один серед найдинамічніших секторів економіки України останніх років, який залишається центром потенційного росту в майбутньому. Як свідчать дані, населення України все більше надає перевагу продуктам вітчизняного виробництва, які вигідно відрізняються своїми споживчими і смаковими властивостями та виготовлені на натуральній основі. Питома вага вітчизняної продукції в загальному обсязі реалізації харчових продуктів на внутрішньому продовольчому ринку за останні роки зросла майже вдвічі. Продовольчі товари під українськими брендами задовольняють найвибагливіші смаки.

Відаючи належне досягнутому, існує необхідність пройти ще значний шлях для перетворення харчової промисловості у сучасну галузь, що відповідає світовим стандартам, насичення продовольчого ринку високоякісними продуктами за помірними цінами. Потрібно зосередити зусилля на підвищенні ефективності виробництва шляхом оновлення матеріально-технічної бази підприємств, розширення застосування сучасного устаткування і прогресивних технологій, більш повного завантаження наявних виробничих потужностей, скорочення витрат, освоєння виробництва нових видів продукції. Динаміка галузі значною мірою буде залежати й від державної економічної політики.

Науковим проблемам розвитку та аналізу економічного стану харчової

© *Н.П. Чорна, 2007*

промисловості присвячені наукові праці відомих вчених економістів: П.П. Борщевського, А.Ф. Гончара, В.Д. Гончарова, Д.В. Гака, В.І. Грушка, Б.М. Данилишина, М.І. Долішнього, С.Л. Дусановського, Л.В. Дейнеко, А.О. Зайнчковського, С.М. Кваці, І.І. Кісіля, Л.О. Мармуль, О.М. Онищенко, Л.В. Опацького, П.П. Руснака, П.Т. Саблука, А. Пересади, В. Савчука, В.Д. Слюсаря, Л.Г. Чернюк та ін.

Вивчення зазначених проблем формування теоретико-методологічних та методичних підходів до їх вирішення здійснюється фахівцями Інституту економічного прогнозування, Інституту регіональних досліджень, Інституту економіки промисловості, Ради по вивченню продуктивних сил та інших наукових центрів Національної академії наук України.

Оскільки харчова промисловість є однією з перспективних галузей економіки України, яка може гідно представляти державу в світовому економічному просторі, то основними цілями забезпечення її сталого розвитку повинна стати чітко сформована стратегія.

Загальними причинами неефективності функціонування підприємств харчової промисловості на сьогодні виступають:

- значний тіньовий сектор виробництва харчових продуктів;
- втрата крупними переробними підприємствами своїх сировинних зон, внаслідок чого вони не мають можливості забезпечити повне завантаження виробничих потужностей, що відповідно негативно відбивається на можливості зменшення витрат виробництва;
- невеликі підприємства у своїй більшості за наявного технічного та технологічного оснащення не мають можливості забезпечити повноцінний контроль якості продукції, що виробляється, тим самим не забезпечується безпека продуктів харчування для населення;
- на малих підприємствах глибина переробки сировини значно менша, що викликає додаткові витрати сировини на одиницю виробленої продукції;
- собівартість продукції на малих та середніх підприємствах вища за рахунок недовикористання ефекту масштабу.

Стратегічною метою розвитку харчової промисловості на найближчі 15 років має стати докорінне оновлення техніко-технологічної бази виробництва на інноваційній основі, наповнення внутрішнього ринку промисловими продовольчими товарами, що за обсягами, асортиментом і якістю відповідають науковим вимогам про здорове харчування, відновлення та закріплення позицій галузі на світових ринках згідно з наявними та потенційними конкурентними перевагами.

Насамперед для реалізації стратегічної мети необхідно забезпечити виконання завдань розвитку галузі, що передбачені Державною програмою розвитку промисловості на 2003–2011 роки, а саме:

- створення умов для впровадження виробництв, сертифікованих відповідно до європейських стандартів;
- розроблення та впровадження системи контролю за якістю і безпекою сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів;
- розширення експорту продовольчих товарів глибокої переробки;
- розроблення та впровадження системи захисту внутрішнього ринку та стимулювання вітчизняного виробника кінцевої продукції поглибленої переробки;
- забезпечення виробництва харчових продуктів в обсязі та асортименті, достатніх для харчування населення за науково обґрунтованими нормами;
- створення умов для широкого впровадження ресурсозберігаючих технологій;
- запровадження механізмів здорової конкуренції та поступової ліквідації тіньового сектору.

Так, зокрема, Державною програмою розвитку промисловості на 2003–2011 роки передбачено зростання обсягів виробництва порівняно з 2002 роком у 2011 році – в 1,7 рази. Варіантний прогноз розвитку харчової промисловості, запропонований Радою по вивченню продуктивних сил передбачає наступну динаміку обсягів виробництва в порівнянні з 2002 р.: у 2010 р. виробництво має зрости на 48% (песимістичний варіант) або у 2 рази (оптимістичний варіант); у 2015 р. обсяги виробленої продукції зростуть відповідно у 1,9 або у 2,8 рази.

І хоча показники рентабельності на підприємствах харчової промисловості за останні роки не є високими (в 2006 році по Україні – 5,1%), тенденція їх прибуткового розвитку в майбутньому буде залежати, як від чітко визначеної стратегії самого підприємства (мікроекономічний чинник), так і від державної політики (макроекономічний чинник).

Основу процесу державного регулювання в Україні повинні становити цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку країни. Досягнення цих цілей може бути реалізоване різними шляхами. Методи державного регулювання обираються залежно від конкретної ситуації. Але в будь-якому разі державне регулювання спрямовується на стабілізацію економічної ситуації та пом'якшення (у разі неможливості уникнення) негативних явищ.

Узагальнюючи існуючі точки зору на можливості та стан державного регулювання, нами зроблено висновки, що ефективність виробництва продовольчих товарів буде значною мірою залежати від рівня державного регулювання, державної соціальної політики, підтримки вітчизняного виробника. Таким чином державне регулювання повинно мати чітко визначену спрямованість на соціальний захист населення, захист конкурентного середовища та прав власності суб'єктів ринкових відносин і створення

довгострокової ринкової рівноваги. Досягнути цього можна за допомогою певних регуляторів, які за механізмом впливу можна класифікувати на адміністративні, економічні та інституційні.

Необхідним є державне регулювання при формуванні відносин між виробниками сировини для харчової промисловості та її переробниками. Існуючий стан сировинної бази підприємств також значною мірою обмежує можливість підвищення ефективності виробництва продовольчих товарів.

Значні коливання в цінах на основну сировину, які викликані погодними умовами, іншими проблемами, які не залежать від товаровиробників, негативно впливають і на ефективність сільського господарства, і на ефективність функціонування підприємств перероблення сільськогосподарської сировини.

В більшості країн світу сільськогосподарське виробництво є об'єктом найбільш пильної уваги держави, оскільки забезпечує продовольчу незалежність країни. Методами прямого адміністрування, економічними та інституційними державними заходами створюються умови для підтримки необхідного рівня сировинних запасів з метою недопущення різких коливань цін на основні продукти харчування. Держава може створювати інтервенційні запаси, встановлювати ціни підтримки, проводити особливу інвестиційну та кредитну політику для сільгоспвиробників.

Урядом нашої країни робляться спроби стабілізувати ситуацію на сільськогосподарському ринку, але ці дії недостатні. Створення відповідного законодавчого поля, яке б стимулювало утворення інтеграційних об'єднань, дозволило б суттєво підвищити ефективність виробництва продовольчих товарів.

В процесі реалізації державної стратегії підвищення ефективності виробництва продукції харчової промисловості буде одержано соціальний ефект у вигляді збереження існуючих і створення додаткових робочих місць як у сфері виробництва продовольчих товарів, так і в оптовій, роздрібній торгівлі, транспорті.

Основними заходами держави у боротьбі із тіньовим сектором повинні стати:

- підсилення контролю за надходженням на територію України товарів закордонного виробництва;
- обов'язкова сертифікація продукції, яку виробляють на території України;
- створення реєстру сертифікованих виробників продукції, які мають право на випуск певного виду продукції, особливо це стосується виробників продовольчих товарів;
- зниження податкового тиску на підприємства, що працюють

легально;

- обов'язкове запровадження системи контролю товарів народного споживання щодо дотримання встановлених стандартів;
- перегляд переліку документів, які дозволяють випуск харчових продуктів.

Комплекс економічних заходів покликаний на активніше та чіткіше використання державою своїх можливостей для пріоритетного розвитку зовнішньоекономічної сфери і в першу чергу експортної діяльності в харчовій промисловості. Активізація зовнішньоекономічної діяльності харчової промисловості має здійснюватися на основі використання правових, адміністративних і економічних важелів.

Важливими складовими стратегії розвитку експортного потенціалу є наступні важелі:

- стимулювання інвесторів;
- розширення та реконструкція потужностей по виробництву експортної продукції;
- диверсифікація товарної структури експорту;
- закріплення на традиційних ринках збуту та освоєння нових;
- активізація участі у міжнародному виробничому та торговельному співробітництві.

Оскільки Україна стала повноцінним членом СОТ, то для забезпечення міцних позицій харчової галузі як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках потрібно здійснити заходи щодо підвищення конкурентоспроможності продукції.

Технологічне оновлення виробництва на основі сучасних наукових досягнень може забезпечити належний рівень якості і конкурентоспроможності вітчизняної продукції, нарощування експортного потенціалу та зменшення залежності від імпорту. Підставою для кінцевого визначення слугують пріоритети і цілі соціально-економічного розвитку, напрями структурної перебудови, прогнозами розвитку, розрахунками обсягів попиту і пропозиції та фінансово-ресурсними можливостями, станом економіки і екології держави, зовнішньоекономічними та політичними умовами, міжнародними домовленостями [1].

Варто погодитися з професором Б. Панасюком, який пропонує, що розвиток харчової промисловості необхідно розглядати в комплексі з його сировинною базою – сільським господарством, та сферою реалізації кінцевої продукції – торгівлею [3].

Поєднання харчової промисловості із сільським господарством дозволяє ефективніше здійснювати аграрну політику, збільшуючи виробництво і реалізацію продовольчих товарів, активізуючи як внутрішній,

так і зовнішній ринок продуктів харчування.

Висновки з даного дослідження: Таким чином для забезпечення сталого розвитку харчової промисловості України у світовому економічному просторі потрібна сприятлива державна політика; підвищення ефективності використання сировинної бази; докорінне оновлення матеріально-технічного забезпечення підприємств; пріоритетний розвиток галузей, які мають конкурентні переваги на світовому й регіональних ринках; прискорений розвиток підприємств, які експортують продукцію.

Література

1. Заїнчковський А.О., Решетюк Г.М., Болдуй Г.А. та ін. Економіка підприємств харчової промисловості. – Київ: Урожай, 1998. – 272 с.
2. Лисецький А.С. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз. – К.: Оріяни, 2005. – 374 с.
3. Панасюк Б.Я. Державне регулювання економікою. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 58 с.
4. Сичевський М.П. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку харчової промисловості України. – К.: Науковий світ, 2004. – 375 с.
5. Харчова промисловість України: стан та перспективи / За ред. акад. НАН України І.Р. Юхновського. – К.: ФАДА, ЛГД, 2001. – 339 с.

УДК 339.13.012.42:637.1(477)

І.П. Іскренко

ІНЦ „Інститут аграрної економіки” УААН

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ ТА АР КРИМ

Молоко і молочні продукти є надзвичайно цінними та незамінними продуктами харчування. Тому проблема виробництва молока і виготовлення молочних продуктів завжди є надзвичайно актуальною. На превеликий жаль, в Україні це питання вирішується складно. Причиною такого становища можна назвати реформи, які негативно вплинули на сільське господарство взагалі, а особливо на галузі тваринництва, і, як наслідок, на переробку і виготовлення молочних продуктів.

Вирішенню цих та інших питань присвячені роботи таких авторів, як П. Саблук, О. Шпичак, О. Козак, С. Кваша, О. Одінцов та інших. Особливої актуальності порушені проблеми набули після заборони 2006 року ввезення на територію Російської Федерації молочної продукції з України, коли молокопереробна галузь зазнала значних збитків.

© І.П. Іскренко, 2007